

Rusta upp barn- och ungdomsvården

Larmen kommer allt tätare - från personal, från tillsynsmyndigheter och från frivilligorganisationer: Samhällets stöd till barn som far illa och ungdomar på glid fungerar dåligt.

Anmälningar till socialtjänsten om att barn har problem resulterar alltför sällan i effektiva åtgärder. Fallet Bobby skakade om svenska folket. En majoritet av tillfrågade socialarbetare anser att socialtjänsten inte alls eller bara delvis lever upp till lagens intentioner. 70 procent av de ungdomar som döms till vård inom socialtjänsten återfaller.

Sverige behöver en aktivare, mer utåtriktad socialtjänst med större resurser och befogenheter.

Samhällets insatser har ökat, men behoven har ökat ännu mer. Det behövs fler jour- och fältarbetare som inte bara utreder utan också ingriper. Det behövs fler familjer som ställer upp och tar emot utsatta barn. Det behövs fler platser på behandlingshem.

2006-07-22

Folkpartiet

Rusta upp barn- och ungdomsvården

Fem citat

”Det är anmärkningsvärt att bristerna i socialtjänstens arbete för barn som far illa kan vara så välkända och samtidigt väcka så lite politisk debatt.”

Rädda Barnen, ”Barnets bästa kräver resurser!” 2006

”Mot bakgrund av de resultat som presenterats i kapitlet förefaller det välmotiverat att på nationell och lokal nivå aktivt sträva mot en rejäl kvalitetsutveckling av socialtjänstens arbete med barn, ungdomar och deras familjer.”

Socialstyrelsen, ”Social rapport 2006”

”Enbart fyra av tio socialsekreterare anser att de har möjlighet att leva upp till socialtjänstlagens intentioner. Resursbrist och besparingar i kommunerna har gått för långt. Detta tillsammans med hög arbetsbelastning gör att man inte kan utföra sitt arbete på ett enligt lagen riktigt sätt.”

Akademikerförbundet SSR, pressmeddelande om socialsekreterares arbetssituation 2006

”RRV bedömer att en resursförstärkning är nödvändig inom barn- och ungdomsvården som helhet, för att stärka rättssäkerhet, skapa förutsättningar för en höjd vårdkvalitet samt lösa den uppkomna platsbristen inom ungdomsvården.”

Riksrevisionsverket, ”Ingen plats för ungdomar” 2002

”Sverige är världens bästa land att vara barn i.”

Statsminister Göran Persson i partiledardebatten juni 2006

Allvarliga tecken på problem

- Även om den stora majoriteten svenska barn och ungdomar har det bra och är friska måste vi våga se att antalet, som inte har det bra, är stort och växer. Försäljningen av antidepressiva medel till 15-19-åringar har ökat kraftigt. Utslagningen i skolan ökar. Antalet barn som utsätts för våld eller bevittnar våld i hemmet ökar. Problem med destruktiva beteenden som anorexi eller att skära sig växer, särskilt bland flickor. Den senaste statistiken tyder på att alkohol- och droganvändning bland unga planat ut eller minskat totalt sett men att drickandet i den grupp som dricker mest ökat ytterligare.
- Kritiken mot socialtjänstens insatser är ofta hård. Personer inom polis och domstolar tycker att ärenden som överlämnas till "socialen" bara hamnar i en pärm. Många närpolis har inga fältassistenter att samarbeta med. Kritikerna uttrycker att anmälningar inte leder till tillräckligt snabba och kraftfulla ingripanden.
- 70 procent av de ungdomar som döms till vård inom socialtjänsten återfaller – det är högre återfallsfrekvens än i kriminalvården.
- En majoritet av socialarbetarna anser att socialtjänsten inte alls eller bara delvis lever upp till socialtjänstlagens intentioner, enligt en undersökning från våren 2006 av fackförbundet SSR.
- I hela landet råder det brist på platser i familjer som är redo att ta emot utsatta barn och ungdomar.
- Ungdomar som borde få vård på ett ungdomshem går miste om den vården av ekonomiska skäl – regeringens brandkårsutryckning nyligen med extrastöd till ungdomsvården är otillräcklig och berör bara 15 av landets kommuner.
- Unga är överrepresenterade i brottsstatistiken - både bland förövare och bland offer – vad gäller ett antal våldsbrott, exempelvis personrån och misshandel.
- Kötiderna till barn- och ungdomspsykiatri är på många håll fortfarande orimligt långa. Barnombudsmannen bedömer att en tredjedel av landstingen inte klarar den nuvarande vårdgarantins krav på en första behandling inom tre månader. Kötider på ett år förekommer fortfarande.

Sammanfattning av folkpartiets förslag

- Folkpartiet föreslår i denna rapport en barn- och ungdomsvård med större resurser, större befogenheter, fler jour- och fältarbetare, fler vårdplatser, fler män, kortare väntetider och ett bättre empiriskt underlag för insatserna.
- Vi bedömer i likhet med bland andra Riksrevisionsverket och Rädda Barnen att barn- och ungdomsvården behöver större resurser. Exakt hur stort detta resurstillskott bör vara är inte lätt att veta, men vi för i denna rapport fram ett antal ett förslag med en helårseffekt på statens budget på omkring 250 miljoner kronor. Summan är finansierad i folkpartiets alternativbudget. Till det kommer en forskningssatsning på 100 miljoner kronor, som folkpartiet finansierat i särskild ordning.
- Det behövs fler jour- och fältarbetare. Det personalbehov vi i första hand vill peka på är fler socialarbetare som snabbt kan vara på plats i akuta situationer och finnas till hands i utsatta miljöer. Socialtjänsten får inte bara vara en utredningsavdelning på kontorstid utan måste i högre grad bli en insatsorganisation som finns på de platser och på de tider där sociala problem uppstår. Det är tänkvärt att en stor majoritet av närpolischeferna i utsatta områden i en enkät uttrycker en önskan om mer samarbete med fältassistenter och att hela 27 procent säger att det saknas fältassistenter i området.
- Det behövs en stor satsning för att få fram fler familjer som är redo att ta emot problemungdomar. Staten bör stödja en sådan rekryteringskampanj och skyndsamt klara ut de problem som föreligger för familjehemmen i socialförsäkringssystemet.
- Det är oacceptabelt att kommunala sparkrav gör att barn som behöver vård på behandlingshem inte får den vården. Staten bör ta över en större del av kostnaden – det ska gälla barn i alla kommuner, inte bara i femton, som regeringen nyligen föreslog.
- Det behövs en omfattande satsning på forskning om vilka behandlingsmetoder som verkligen fungerar för barn och ungdomar som far illa. Barn- och ungdomsvården är i flera avseende utforskat och metoder som används är allt för sällan utvärderade. Vi måste sluta experimentera med de mest utsatta.
- Om ett barn är stökigt eller på andra sätt inte mår bra i skolmiljön vill vi att det ska finnas möjlighet för föräldrar att vara med barnet i förskola eller skolan. Kontakttimmarna ska beviljas som andra insatser via socialtjänsten. Denna reform öppnar möjligheten för skolan att i högre grad samarbeta med föräldrar runt de barn som behöver stöd.

- Återfallsfrekvensen bland ungdomar som döms till slutna ungdomsvård måste pressas ner. Vi vill garantera rätten till eftervård genom att den ingår i själva domen. Principen ska vara att en person som döms till en viss tids frihetsberövande ska genomgå en behandlingsplan med uppföljning under lika lång tid. Om man exempelvis dömts till två år för grov misshandel ska man ha en behandlingsplan och uppföljning under två år efter det att själva straffet är avtjänat. Struntar man i behandlingen kan man frihetsberövas på nytt. På det sättet får socialtjänsten större möjligheter att sätta kraft bakom orden.
- Barn ska kunna ha egen kontakt med socialtjänsten. Socialtjänstlagen är inte skriven för barn som riskerar att misshandlas, giftas bort, könsstympas, bli sexuellt utnyttjade eller rent av mördas av sina föräldrar. Lagen borde ge utrymme för att socialtjänsten i undantagsfall kan utreda ett barn utan att en potentiellt farlig förälder får information. På motsvarande sätt ska barn kunna ha egen kontakt med barn- och ungdomspsykiatrin. BRIS vittnar om att barn inte vågar ta kontakt med socialtjänst och BUP av rädsla för att föräldrarna ska få reda på vad de berättar.
- Inför en månads vårdgaranti i barn- och ungdomspsykiatrin. Den som inte får vård inom en månad ska kunna vända sig till ett annat landsting eller en annan vårdgivare som är godkänd av ett landsting. Antalet slutenvårdsplatser har minskat kraftigt i hela landet. Från 534 år 1990 till 236 platser år 2004. Samtidigt pekar mycket på att behovet av kvalificerad psykiatrisk vård för barn och ungdomar är stort. Vi vill att det inom den kommande mandatperioden skapas fler slutenvårdsplatser inom BUP som erbjuder kvalificerad psykiatrisk vård med kompetens att hantera även svår social problematik.
- Kvinnorna är i stor majoritet bland socialtjänstens anställda – nästan 80 procent av socialsekreterarna enligt SKTF. Och utvecklingen går inte åt det jämställda hållet. Av dem som tog socionomexamen 2005 var nästan 90 procent kvinnor. Den sneda könsfördelningen är inte oproblematisk, med tanke på att en stor del av ungdomarna socialtjänsten arbetar med saknar manliga förebilder. Både män och kvinnor behövs i socialt arbete med utsatta killar och tjejer. Idag saknas ofta männen. En kampanjsatsning bör göras för att värva fler män till socionomutbildningen.
- De förslag som konkretiseras i denna rapport ligger inom ramen för folkpartiets alternativa budgetar för 2007 och 2008. Kostnaderna på längre sikt får finansieras i det löpande budgetarbetet. Forskningsatsningen finansieras i särskild ordning enligt ett förslag vi presenterade i vårt valmanifest. Vi bedömer kostnaderna ungefärligt enligt följande för 2007:

Fler anställda inom barn- och ungdomsvården, i första hand fler jour- och fältarbetare	125 mkr*
Vidgning av regeringens löfte om satsning på ungdomsvården	90 mkr*
Rekryteringskampanj, familjehem	5 mkr*
Rekryteringskampanj, män till socialtjänsten	5 mkr*

VAB-dagar i skolan	10 mkr*
Vårdgaranti inom BUP, engångskostnad	20 mkr**
Social forskning	100 mkr***
Summa	355 mkr

*** I fp:s budgetmotion finns dessa anslag dels i vår vårdsatsning, dels i vår satsning mot alkohol- och narkotikamissbruk.**

**** I vår budgetmotion finns dessa medel i den särskilda psykiatrisatsningen**

***** Finansieras i det forskningsprogram vi presenterade i fp:s valmanifest**

1. Inledning: Barn- och ungdomsfrågorna måste in i valrörelsen!

”Det är anmärkningsvärt att bristerna i socialtjänstens arbete för barn som far illa kan vara så välkända och samtidigt väcka så lite politisk debatt.”

Ur Rädda Barnen, ”Barnets bästa kräver resurser!” juni 2006

Det finns omkring två miljoner barn i Sverige. Förra året fick polisen in över 8 000 anmälningar om misshandel av barn och 3 400 anmälningar gjordes om misstanke om sexuella övergrepp mot barn. Uppskattningsvis bevittnar 100 000 - 200 000 barn våld i hemmet, och vissa barn upplever det ofta. Ungefär 200 000 barn lever med en förälders som missbrukar och bara i Stockholms län finns det omkring 4 000 barn som har en psykiskt sjuk förälder.

Samhällets uppgift är att stötta och komplettera föräldrar så att barn får en god uppväxt. Generella insatser via barnavårdscentraler, förskolor och skolor når de flesta familjer. Men det kommer alltid att finnas sårbara flickor och pojkar som av olika anledningar saknar den barndom som de har rätt till. Det är vår skyldighet att värna dem. Men det ställer stora krav.

Vi är många som berörts av rapporter på senare tid om barn som far illa eller till och med dödas av sina föräldrar. Det yttersta ansvaret för barn som far illa har socialtjänsten i den kommun där barnet vistas. Men socialtjänsten klarar av olika skäl inte alltid av att möta de behov som utsatta barn och ungdomar har. Det är därför angeläget att vi får en politisk debatt om den sociala barn- och ungdomsvården.

Vi måste ta kritiken på allvar

Enligt Socialstyrelsens beräkningar kostade socialtjänstens insatser för barn och ungdomar år 2001 9 miljarder kronor. Men inte ens Socialstyrelsen som är nationell expert- och tillsynsmyndighet för socialtjänsten har kunskap om verksamhetens utfall. I Socialstyrelsens Social rapport 2006 kapitel 7 om Utsatthet bland barn och unga, som enligt uppdrag överlämnas till regeringen, kritiseras socialtjänstens arbete med barn och unga starkt.

”Den överväldigande majoriteten av Socialtjänstens insatser riktade mot utsatta barn och deras familjer är inte utvärderade: Det saknas oftast empiriskt stöd för antagandet att de ger positiva resultat, exempelvis att de minskar risken för barns och ungdomars negativa utveckling. Detta gäller både dygnsvårds- och öppenvårdsinterventioner. Mot bakgrund av de resultat som presenteras i kapitlet förefaller det välmotiverat att på nationell och lokal nivå aktivt sträva mot en rejäl kvalitetsutveckling av socialtjänstens arbete med barn, ungdomar och deras familjer”

Rädda Barnen presenterade i slutet av juni 2006 en kartläggning ”Barnets bästa kräver resurser! – om kommuners ansvar för barn som far illa”. Rädda Barnen konstaterar att skillnaderna mellan kommunernas insatser är stora och att barnets rättigheter i hög grad är beroende av i vilken

kommun barnet bor. Mycket tyder även på att stora grupper av barn aldrig nås av den hjälp de behöver.

I mitten av juli 2006 presenterade Akademikerförbundet SSR en undersökning om socialsekreterares arbetssituation våren 2006. Endast fyra av tio socialsekreterare anser att de har möjlighet att leva upp till socialtjänstlagens intentioner. Resursbrist och besparingar i kommunerna har gått för långt anser yrkesgruppen. Detta tillsammans med hög arbetsbelastning gör att man inte kan utföra sitt arbete på ett enligt lagen riktigt sätt.

I betänkandet av sociala barn- och ungdomsvårdskommittén ”Källan till en chans, Nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården” (SOU 2005:81) konstateras det att: *”Kunskapsområdet social barn- och ungdomsvård är i flera avseende utforskat.”* Socialtjänstlagen som reglerar socialtjänstens verksamhet slår fast att den sociala barn- och ungdomsvården ska vila på kunskap och beprövad erfarenhet. Det är absurt att vi idag kanske vet mer om atmosfäriska förhållanden på andra planeter än om barn som far illa i vårt land och vilka metoder som är mest effektiva för att stötta dem. Vi måste sluta experimentera.

Vi måste ta kritiken på allvar och slå fast i handling att barn är bärare av rättigheter.

2. Fler jour- och fältarbetare

”Min uppgift är att så många ungdomar som möjligt ska få chans till en bra uppväxt här i Södertälje. Jag arbetar alltid för det. Att se att det går bra för någon är guld Klimparna i jobbet. Det är värt precis allt.”

Intervju med Anders Frick, fältassistent, skftidningen.nu, 11/4 2006.

Under arbetet med den här rapporten har vi från många håll mött en önskan om en socialtjänst som arbetar mer utåtriktad: fler hembesök för att stötta och ge råd, inte bara ställa frågor för en utredning, mer närvaro på de platser och tider där sociala problem bland ungdomar uppstår, högre beredskap att snabbt gripa in om en misstanke uppkommer att något allvarligt är på väg att hända ett barn.

I vardagen – och helnatten – är kontaktytan mot polisen stor för en sådan mer utåtriktad socialtjänst: vid ett lägenhetsbråk med barn som vittnen behövs socialens jourteam, när det hettar till mellan ungdomsgången i centrum kan ett par fältassistenter göra stor skillnad.

Naturligtvis behövs det rättssäkra, kompetenta och gedigna utredningar i de sociala ärendena, men om man bara utreder och aldrig ingriper är man inte den socialtjänst som behövs i dagens samhälle.

Allians för Sverige har identifierat ett behov av 3 000 nya poliser i Sverige. Men sanningen är att polisen aldrig kan klara kampen mot kriminaliteten utan hjälp av det civila samhället och – inte minst – en väl fungerande socialtjänst.

Det behövs kvalificerad personal av flera slag, men det vi vill lyfta fram särskilt är just personal som en stor del av sin tid kan arbeta utanför socialkontoret och gärna också utanför socialkontorets ordinarie arbetstid: jour- och fältarbetarna.

Socialtjänsten är kommunal, men för att stimulera ett mer utåtriktat arbetssätt föreslår vi ett statligt bidrag till kommuner som anställer fler jour- och fältarbetare under några år.

Socialt arbete har i flera avseenden blivit ett administrativt arbete. Dokumentation utgör i dag en orimligt stor del av socialtjänstens verksamhet, speciellt med tanke på att socialtjänsten har små möjligheter att ställa krav på förändring. Ofta konstateras det att ett barn inte har det bra men sedan kan socialtjänsten inte göra mycket. Vi vill frigöra fler socialarbetare från utredandet till uppsökande motivationsarbete och förebyggande behandling i öppenvård.

Vi måste visa våra ungdomar hur mycket vi vuxna bryr oss om dem. Att vi ser dem i tid och inte släpper taget. Därför vill vi se till så att det finns fler människor som Anders, som vi citerade nyss, som arbetar med direkta insatser för att finnas nära ungdomarna och hjälpa dem i stort och smått. Det kan aldrig ersätta föräldrars och andra vuxnas ansvar för sina barn, men det är ett viktigt komplement från samhällets sida i stödet till ungdomar.

Att finnas närvarande på de platser där ungdomar möts kräver engagemang och uthållighet. Idrottsrörelsen, föreningslivet, frivilligorganisationer som t.ex. ”Farsor och morsor på stan”, ”Lugna gatan” och många fler fyller redan idag en viktig funktion. Men det måste också finnas ett stort antal personer som arbetar kunskapsbaserat, kontinuerligt och långsiktigt med att skapa kontakter och bygga förtroende med ungdomar, särskilt i utsatta områden. Anställda jour- och fältarbetare kan ha en nyckelroll som ”spindeln i nätet” kring ungdomar.

Ungdomar behöver kontakt med vuxna, en fältarbetare kan vara just en sådan länk som gör stor skillnad i en ung persons liv. Fältarbetaren erbjuder hjälp och kontakter med myndigheter men blir inte sammankopplad med tvångsåtgärder på samma sätt som andra myndighetsföreträdare. Att arbeta uppsökande med ungdomar som vistas i riskmiljöer och försöka få dem att bl.a. delta i programverksamhet är en viktig uppgift. Fältarbetaren kan även tidigt upptäcka och anmäla när barn far illa. Ett bra samarbete med skolan och föräldravandringar behövs också.

På många ställen i landet finns det för få eller inga jour- och fältarbetare alls. I en undersökning från polisförbundet uppgav närpolisen inom vissa utsatta bostadsområden att det, inom området, inte fanns några fältassistenter alls. 65 procent ansåg att det finns ett ökat behov av samarbete med fältassistenter, skolor och föreningsliv.¹

Mycket tyder på att fler barn mår dåligt och saknar vuxna att vända sig till. Ett tecken på det är att samtalen till BRIS hjälptelefon har ökat. Enligt halvårsrapporten för 2006 hade BRIS sammanlagt 11 037 statistikförda kontakter med barn och ungdomar. Det är 7,5 procent fler kontakter än under samma period förra året. Det som är illavarslande är att det har skett en 20 procentig ökning av samtalen om psykisk ohälsa och 25 procent fler samtal från barn som berättar att de utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp jämfört med 2005. Enligt BRIS generalsekreterare

¹ Polisens arbete i utsatta bostadsområden – en kartläggning bland närpolischefer, april 2006.

Göran Harnesk kan denna utveckling inte bortförklaras med att barn har blivit mer benägna att söka hjälp. De som mår sämst orkar ofta inte ta kontakt med BRIS.

3. Statlig finansiering av ungdomshemmen

Det finns idag två lagar som båda möjliggör placering av unga på ungdomshem: LVU och LSU, alltså Lagen om vård av unga och Lagen om slutna ungdomsvård.

De ungdomshem det handlar om är ofta desamma, oavsett om det är en LVU eller LSU-placering. De drivs av staten, genom SiS, Statens institutionsstyrelse. LSU-placeringarna betalas också av staten. Men LVU-placeringarna betalas av kommunerna. Och det betalningsansvaret har visat sig vara ett stort och växande bekymmer. Placeringarna är dyra och kommunerna undviker i det längsta att utnyttja platserna. Kostnaden är ofta stor och några få placeringar kan rubba budgeten för en liten förvaltning.

Statens institutionsstyrelse (SiS) skrev i sin årsredovisning härom året: *"Den avgjort största enskilda faktorn i omvärlden som påverkar SiS är kommunernas ekonomiska förutsättningar. Dessa är i ett hårt trängt ekonomiskt läge."* I årsredovisningen 2005 står det: *"Det är svårt att göra prognoser på kommunernas efterfrågan om tvångsvård. Ett faktiskt behov av platser kan motverkas av kommunernas ekonomi m.m."*

I dag är det ett kommunalt lotteri vilken insats ett barn får. Även om barnet uppfyller kriterierna för att bli omhändertaget enligt LVU är det långt ifrån alltid som socialtjänsten i den aktuella kommunen gör ett ingripande eftersom det är förenat med kostnader. Staten bör därför stå för finansieringen för insatser inom ramen LVU som kräver placering på institution eller familjehem på villkor att kommunerna har följt socialtjänstlagens föreskrifter. Stödet och ansökningar bör administreras via länsstyrelserna. Vi delar Akademikerförbundet SSR:s åsikt om att det är rimligt att det bör finnas formella krav på den som ska göra LVU-utredning. I dag är det ofta unga och oerfarna socionomer som hanterar tunga barnavårdsärenden.

Det behövs planeringen för vad som ska hända efter tiden på behandlingshemmet, det inser nog de flesta är självklart. En meningsfull sysselsättning i form av arbete eller en utbildning, ett ordnat boende och en fritid som inte handlar om brott. Men så ser det allt för sällan ut. Regeringen har efter snart tolv års maktinnehav lagom till valet vaknat upp och insett att det finns stora brister i vårdkedjan för barn i tvångsvård.

Regeringen avsätter därför 230 miljoner kronor för satsningen som ska genomföras under 2006-2008 tillsammans med totalt femton kommuner, som kommer att få sina vårdavgifter på de statliga ungdomshemmen subventionerade med ungefär 40 procent. Samtidigt åtar sig kommunerna att, tillsammans med SiS och 25 nyanställda vårdsamordnare, utarbeta en fungerande vårdkedja. De kommuner som ingår i försöket är: Botkyrka, Haninge, Huddinge, Stockholm, Södertälje, Malmö, Trelleborg, Burlöv, Landskrona, Helsingborg, Bjuv, Göteborg, Borlänge, Falun, Gävle.

Detta ska skyla socialdemokraternas decennielånga svek mot barn som riskerar att bli tunga kriminella och därmed förstöra livet för sig själva och många andra på vägen. Det är bättre än inget att regeringen avsätter pengar till vissa kommuner för att förstärka vårdkedjan av unga lagöverträdare som kommer ut i samhället igen. Men denna satsning skulle ha gjorts långt tidigare. Vi är kritiska till att regeringen nöjer sig med en försöksverksamhet som endast omfattar 15 av landets kommuner. Vi kräver att alla Sveriges kommuner ska omfattas. Vi bedömer att det kommer att fördubbla kostnaden under perioden. Vi avsätter därför 90 miljoner på ettårsbasis för att förstärka vårdkedjan i samtliga kommuner i landet, inte bara de femton.

4. Fler män i socialt arbete

Kvinnorna är i stor majoritet bland socialtjänstens anställda – nästan 80 procent av socialsekreterarna enligt SKTF. Och utvecklingen går inte åt det jämställda hållet. Av dem som tog socionomexamen 2005 var nästan 90 procent kvinnor.

Jämställdhet är en angelägen fråga för liberaler. Folkpartiet liberalerna vill att utbildningsvalen ska vara mindre könsbundna. Vi vill därför uppmuntra män att utbilda sig till yrken som arbetar med utsatta barn och ungdomar. I diskussionen om hur framförallt pojkar som kommit snett ska stöttas ställs ofta krav på fler manliga förebilder. Vi är övertygade om att den personliga lämpligheten är det viktigaste för den som arbetar med utsatta barn. Men betydelsen av att män och kvinnor är representerade i det sociala arbetet ska inte underskattas. Socialtjänsten kommer i kontakt med klienter av båda könen. Många av ungdomarna saknar bra manliga förebilder.

Försvaret och polisen har på olika sätt gjort insatser för att värva kvinnor till exempel genom annonskampanjer. Liknande riktade kampanjsatsningar bör göras för att få män att söka sig till socialt arbete. Vi beräknar en kostnad av fem miljoner kronor för detta. Socialhögskolorna måste även analysera sin verksamhet ur ett genusperspektiv för att komma fram till hur de kan attrahera och behålla studenter av båda könen.

5. Stärk barns ställning i socialtjänsten

”Hon kommer hit en gång i halvåret, hon kommer hem och tigger kaffe, är jättesög och kommer inte till saken. Ibland kommer hon för att det har hänt något speciellt men hon säger inte rakt ut varför hon är där utan frågar runt om. Det tar typ två timmar fast det skulle kunna ta en halvtimme. Hon upprepar samma fråga hela tiden.”

Ur ”Minusmöten med Socialtjänsten” av Rädde Barnen

I socialtjänstlagen och i FN:s barnkonvention som Sverige ratificerat slås det fast att barnets inställning så långt som möjligt skall klargöras. Barn har ofta svårt att göra sin röst hörd. Därför är det angeläget att de som ska utreda utsatta barns behov har kunskap och förmåga att tala med dem. Tyvärr är det inte alltid så. Många beslut som får en avgörande inverkan på ett barns liv fattas över huvudet på dem och det är inte ovanligt att bedömningarna ser mycket olika ut.

Vid flera studier av barn som placerats i familjehem har barnen varit kritiska emot att de inte fått tala enskilt med den socialsekreterare som ansvarat för placeringen. I en studie (Cederborg & Carlsson, 2001) intervjuades tjugo barn mellan 5 -19 år. De flesta mindes inte att de fått berätta om sina åsikter överhuvudtaget under utredningstiden. 17 av barnen ansåg att de aldrig haft möjlighet att påverka valet av familjehem och 13 av dem hade aldrig talat i enrum med socialsekreteraren under placeringstiden i familjehemmet. En annan forskare (Mattson, 1998) har granskat slumpmässigt valda rättsfall omfattande barn som varit föremål för omhändertagande enligt LVU. I studien noteras det att barnens berättelser saknades genomgående i utredningarna. I flera av fallen hade socialsekreteraren inte träffat barnen under utredningen.

Barn är individer med skilda behov. Folkpartiet liberalerna kräver att barnperspektivet lyfts fram tydligare i socialtjänstens arbete med utsatta barn. Det är även angeläget att alla barn i praktiken, inte bara i teorin, har samma rättigheter oavsett var i landet de bor. Det kommunala självstyret får inte hindra att barn som far illa får den hjälp de behöver.

6. Stärk barn- och ungdomspsykiatrin

”Jag äter antidepressiva tabletter – min pappa och hans flickvän och mamma och hennes pojkvän har alkoholproblem – jag kan inte prata med någon. Vad jag själv önskar är att ha någon att prata med...”

16-årig flicka ur BRIS-rapporten 2005

Enligt Barnombudsmannen har psykiska besvär som irritation, nervositet, sömnsvårigheter och att känna sig nere har ökat bland barn sedan mitten av 1980-talet. Exempelvis var det drygt 30 procent av de 15-åriga flickorna som år 1985/86 kände sig nere minst en gång i veckan. År 2001/02 hade andelen ökat till 55 procent.

Mellan 1999 och 2003 fördubblades försäljningen av antidepressiva läkemedel i gruppen 15 -19 år. Det kan visserligen spegla att fler fall av psykisk ohälsa upptäckts och behandlas men samtidigt pekar det på att många unga mår så dåligt att de behöver medicineras. Även försäljningen av lugnande medel och sömnmedel har ökat för denna grupp. Tyvärr är det inte ovanligt att insatsen stannar vid piller och att ingen samtalskontakt erbjuds. I BRIS-rapporten 2005 uppges det att ”Noterbart är att få som äter dessa ångstdämpande medel beskriver att de samtidigt har en pågående stödjande samtalskontakt.”

Enligt Socialstyrelsens patientregister vårdades år 2002 791 barn på sjukhus för suicidförsök eller självdestruktiv handling. Årligen är det omkring 20 barn som tar livet av sig i vårt land.

Mycket tyder på att det finns ett större antal barn och ungdomar än tidigare som behöver stöd från barn- och ungdomspsykiatrin (BUP). Hur BUP arbetar råder det emellertid ovisshet om eftersom man på olika håll i landet använder sig av skilda sätt att föra statistik på. Det är nödvändigt att det går att följa upp barn- och ungdomspsykiatriska insatser i landet för att på bästa sätt möta det ökande behovet.

Max en månads väntetid till BUP

Barnombudsmannen har kartlagt väntetiderna till barn- och ungdomspsykiatri och sett att kötiden varierar i landet. Av 113 mottagningar som BO kontaktat vintern 2004 uppger 90 att de har en väntetid på upp till tre månader för ett första bedömningssamtal. På frågan om mottagningarna anser att den psykiska ohälsan har ökat de senaste tre åren hos barn svarar hälften att den ökat mycket.

Ett barn eller en ungdom kan inte vänta länge på vård. Vi vill därför införa en månads vårdgaranti i barn- och ungdomspsykiatri. Den som inte får vård inom en månad ska kunna vända sig till ett annat landsting eller en annan vårdgivare som är godkänd av ett landsting. Eftersom vi vill välkomnar alternativa vårdgivare i stället för att förbjuda dem som regeringen, så kommer det verkligen att finnas någon annan att gå till om landstinget har för långa köer.

Barn ska kunna ha egen kontakt med BUP

BRIS uppger de kontaktas av barn som vill ha en behandlingskontakt inom BUP utan att familjen blandas in. Det handlar ofta om flickor mellan 13-18 som mår mycket dåligt. Det är idag inte möjligt på de flesta BUP-mottagningar. Barnen kommer i kläm mellan olika lagtexter som ger föräldrarna rätt till insyn i deras barns behandling. En av de främsta orsakerna till att barnen inte vågar ta kontakt med BUP är av rädsla för att föräldrarna ska få reda på vad de berättar. I Barnkonventionen slås det fast att barn har rätt till sjukvård och att barnets bästa alltid ska vara vägledande. Vi anser att det måste finnas ökande möjligheter för BUP att med stöd av sekretesslagen ta emot barn utan föräldrars vetskap om man bedömer att det är det bästa för barnet.

Fler slutenvårdsplatser inom BUP

De senaste tio åren har barn- och ungdomspsykiatri övergått till att nästan uteslutande behandla alla patienter i öppenvård. Antalet slutenvårdsplatser har minskat kraftigt i hela landet. Från 534 stycken 1990 till 236 platser 2004. Samtidigt pekar mycket på att behovet av kvalificerad psykiatrisk vård för barn och ungdomar är stort. Öppenvården har vunnit framsteg eftersom den ofta är lika effektiv och mindre kostnadskrävande. Men vi menar att det existerar en övertro på behandling av tunga ärenden i öppenvården.

I betänkandet av sociala barn- och ungdomsvårdskommittén "Källan till en chans" (SOU 2005:81) konstateras det att det finns barn och ungdomar som öppenvården inom BUP inte fungerar för. Inte sällan är de i behov av psykiatrisk vård och insatser från socialtjänsten samtidigt. Missbruk och kriminalitet präglar ofta problembilden. Mycket pekar på att självmordsförsök och självdestruktivt beteende, som att skära eller svälta sig, bland unga ökar. Inte heller för denna grupp fungerar alltid öppenvården.

De här barnen söker sig inte alltid frivilligt till en mottagning och en samtalskontakt någon gång i veckan hjälper dem inte. Eftersom det saknas kvalificerade vårdplatser inom landstinget placeras de på institution eller hem för vård eller boende. De har ofta en för tung problematik för att kunna placeras i ett familjehem. Men de verksamheter som tar emot dem har ingen skyldighet att erbjuda psykiatrisk vård men tillhandahåller det ibland ändå via konsultläkare. Det blir då en vårdkostnad som betalas av den placerande kommunen via vårdavgiften. Vi vill att det inom den

kommande mandatperioden skapas fler slutenvårdsplatser inom BUP som erbjuder kvalificerad psykiatrisk vård med kompetens att hantera även svår social problematik. När det blir aktuellt att barnet lämnar slutenvården är det viktigt att insatserna fortsätter från BUP och att familjen involveras och stötts.

Men det finns barn som växer upp med föräldrar som istället för att skydda och älska barnet kränker deras grundläggande mänskliga rättigheter. Då får inte samhället tveka att gå in och axla föräldrarollen. Folkpartiet liberalerna anser att fokus allt för länge har legat på föräldrars rätt till sina barn. Vi måste börja tala om att barns rätt till bra föräldraskap.

7. Aktivt stöd till utsatta familjer

Stöd i hemmiljön

En del av den mera utåtriktade och aktiva socialtjänst som vi vill se, bör ägna sig åt att ge stöd och råd åt problemfamiljer i deras hem. Flera partier har talat om "super-nannies" efter den engelska TV-serien. Som verkligheten ser ut idag finns det behov av en svensk modell av idén i den serien, alltså att problemen i en familj ibland kan bli så stora att det krävs hjälp utifrån för att reda ut dem.

De flesta föräldrar som av olika anledningar inte klarar av sitt föräldraskap är medvetna om det. Och de vill ha hjälp och stöd. I dag är det inte ovanligt att de sociala nätverken runt människor har tunnats ut. Det gör att vissa föräldrar är mycket isolerade. Det finns kanske ingen mormor eller farfar som kan stötta med råd eller som kan ställa upp med barnpassning. Det är angeläget att det finns kvalificerad familjerådgivning som föräldrar kan vända sig till anonymt för att få vägledning och stöd utan remiss via socialtjänst eller barn- och ungdomspsykiatri. Flera kommuner skiljer redan stödjande verksamhet från beslutsfattande, och det kan göras ännu tydligare. Folkpartiet har föreslagit att råd och stöd till föräldrarna bedrivs skilt från övrig socialtjänst, gärna av någon utomstående organisation med kommunal finansiering. Då skulle det vara ett mindre steg för föräldrar att ta emot hjälp. En sådan fristående verksamhet har vi valt att kalla familjestöd.

Sedan länge har flera kommuner "hemmahosare" som arbetar praktiskt med familjer. Vi anser att det är angeläget att kommuner kan stå till tjänst med kvalificerade "hemmahosare" som kan bistå föräldrar med vägledning i barnuppfostran och stötta dem i deras föräldraroll i hemsituationen

Inför VAB-timmar för föräldrar i skolan

Tidigare fanns det så kallade kontaktdagar som föräldrar kunde använda sig av för att följa sitt barn i skolan under två dagar per år. Om ett barn är stökigt eller på andra sätt inte mår bra i skolmiljön vill vi att det ska finnas möjlighet för föräldrar att vara med barnet i förskola eller skolan. Vi vill undersöka en form av VAB-system. Om ett barn är fysiskt sjukt kan föräldern stanna hemma med barnet utan förlora arbetsinkomst. Men om ett barn mår psykiskt dåligt, och det visar sig till exempel i form av kraftigt utagerande beteende, finns inte samma möjlighet. Trots att föräldrarna är de viktigaste personerna för barnet och de som är bäst lämpade stötta och

sätta gränser. Kontakttimmarna ska beviljas som andra insatser via socialtjänsten. Denna reform öppnar upp möjligheten för skolan att i högre grad samarbeta med föräldrar runt de barn som behöver stöd. Vilken kostnaden blir är naturligtvis mycket svår att bedöma. Vi har avsatt en summa för ett statligt stimulansbidrag, som bygger på att verksamheten under en introduktionsperiod inte blir så omfattande och att en del av de aktuella föräldrarna redan har försörjningsstöd, men på längre sikt bör detta naturligtvis ingå som en reguljär del i socialtjänstens verksamhet.

Barn ska kunna ha egen kontakt med socialtjänsten

”Socialen har gjort sin utredning och bestämt att jag mår bäst av att bo med min mamma för att barn generellt mår bäst så. De tar ingen hänsyn till att min styvpappa har slagit mig i två år och att jag inte vill bo med honom.”

14-årig flicka ur BRIS-rapporten 2005

Det är tyvärr inte ovanligt att en förälder skadar sitt barn psykiskt eller fysiskt. Åtskilliga flickor med invandrarbakgrund fruktar till exempel att de under semesterresan till föräldrarnas gamla hemland ska bli bortgift med en främling. Det är socialtjänsten som har det yttersta ansvaret för dessa barn och ungdomar. Men bland annat BRIS rapporterar om att barn tvekar att ha kontakt med socialtjänsten eftersom föräldrarna informeras om socialtjänsten blir inblandad. Vilka andra brottsoffer i vårt samhälle behandlas så? Polisen ringer inte till en misshandlad kvinnas make och berättar att hon sökt skydd

Enligt socialtjänstlagen ska en utredning inledas om det finns skäl att misstänka att ett barn far illa. Enligt samma lag ska barnets vårdnadshavare informeras om detta - i lagtexten står det skyndsamt. Det går idag inte att hålla vårdnadshavaren utanför, inte ens i ett inledningsskede. Även vid misstanke att föräldern är hotfull och kan pressa barnet att ljuga om att allt står bra till. Socialtjänstlagen är inte skriven för barn som riskerar att mördas, misshandlas, giftas bort, könstympas eller bli sexuellt utnyttjade av sina föräldrar

Det här måste ändras. Socialtjänsten ska ha ett tydligt brottsofferperspektiv i arbetet med utsatta barn. Barnet ska ges tid att bygga upp ett förtroende. Att berätta om övergrepp är inte enkelt. Speciellt inte om det är pappa eller mamma som är skyldig. Lagen borde ge utrymme för att socialtjänsten i undantagsfall kan utreda ett barn och ha kontakt med ett barn utan att en potentiellt farlig förälder får information. Ett sådant beslut ska inte en enskild tjänsteman behöva fatta. Vi föreslår därför att socialnämnden får möjlighet att hos Länsrätten ansöka om dispens och att sådana ärenden behandlas med kvalificerad sekretess. Länsrätten får pröva hotbilden mot barnet och det är viktigt att det görs en uppföljning.

Barn som är brottsoffer och söker hjälp undan sina föräldrar ska garanteras trygghet och säkerhet. Givetvis har föräldrar också rättigheter och huvudregel ska fortsätta vara att föräldrar har insyn i socialtjänstens arbete med deras barn. Men vi måste fråga oss vad som väger tyngst: brottsutsatta barns rätt till skydd och stöd eller farliga föräldrars rätt till information.

8. Fler familjehem

I de flesta fall är det bättre för ett barn att komma till en familj än att placeras på en institution. Det råder idag brist på familjehem i hela landet vilket leder till att barn får stanna för länge i destruktiva miljöer, i jourhem eller hamnar på institutioner. Vi vill därför att möjligheten att bli familjehem presenteras för allmänheten via en nationell rekryteringskampanj. Vi avsätter därför 5 miljoner kronor i vår budget till detta. Det finns förmodligen familjer som skulle vara mycket lämpade för uppdraget men som av okunskap aldrig överväger det. Självklart måste blivande familjehem utvärderas noga och uppföljning ska göras kontinuerlig. Det är angeläget att familjehem får kvalificerad handledning för att lyckas med uppdraget och att de nuvarande problemen som föreligger i socialförsäkringssystemet reds ut.

Barn som fosterhemsplacerats måste alltid informeras om var de kan vända sig för att söka hjälp om de far illa i fosterhemmet. De ska även regelbundet ha samtal i enrum på neutral plats med ansvarig socialsekreterare.

Bland de familjer som redan idag är ”familjehemsfamiljer” påpekas några problem av ekonomisk natur. De rör socialförsäkringarna. Det borde inte vara omöjligt att mycket snabbt reda ut de problemen så att det inte försvårar tillvaron för dessa familjer.

9. Ungdomar som förövare och brottsoffer

”Hela vår kultur vilar ytterst på tanken att vuxna inte förgriper sig på barn och att familjen (framför allt mamma) står för omtanke och skydd. När det visar sig att detta inte alltid stämmer är det en mycket omskakande erfarenhet för de flesta av oss.”

Ur “Tecken på barnmisshandel och försummelse” av Kommittén mot barnmisshandel

Barn är utsatta som brottsoffer. Särskilt om förövaren är förälder eller närstående som barnet står i beroende till. Barn har svårt att sätta ord på det som de utsätts för eftersom det inte alltid förstår att handlingen är fel. Vi måste på ett bättre sätt utreda när barn utsätts för övergrepp. Det är angeläget att våldsbrott mot barn uppmärksammas i högre grad för att öka medvetandet hos oss alla. Det kan rädda barn från att gå ett grymt öde till mötes.

”Vi var rätt brottsaktiva, gjorde allt möjligt, många personrån blev det också. Hade säkert gjort över hundra stölder innan jag åkte fast för första gången. Då var jag 15 år och dömdes till vård inom socialtjänsten. Innehållet i den vården blev tre samtal med en snäll men lättmanipulerad socialsekreterare. Jag tror att om jag hade fått någon bättre reaktion då, hade det kanske hindrat att jag fortsatte. Två veckor efter det sista samtalet gjorde jag nya brott. Gänget höll ihop i rätt många år. Idag finns det inte längre, de flesta av de tio killarna sitter inne, tre är döda”.

Intervju med Jacob , 24 år ur ”Gängkriminalitet”, Mobilisering mot narkotika

Ingen människa föds kriminell. Men allvarligt avvikande antisocialt beteende som kan leda till kriminalitet visar sig ofta tidigt. Dessa barn, som av olika anledningar, befinner sig i riskzonen för att bryta mot samhällets spelregler måste få stöd i tid. Det är cyniskt att låta unga människor påbörja en brottslig karriär utan att ingripa förrän han eller hon gjort sig skyldig till grova brott.

Enligt en studie av polismyndigheten i Västra Götaland om rekrytering till kriminella gäng är det en dyster prognos för dem som i unga år blir kriminell. Ju tidigare en person börjar med brott desto högre är återfallsfrekvensen och desto snabbare accelererar brottskarriären. Brottsloften som kommit i dessa unga gärningsmäns väg får sällan se någon person ställas till svars.

Om vi ska kunna förhindra att fler ungdomar förstör sina egna och andras liv måste vi se verkligheten som den är. Och i verkligheten lagfördes förra året 23 874 ungdomar i åldrarna 15-20 år. De senaste åren har drygt 20 procent av samtliga brott begåtts av ungdomar i denna åldersgrupp. Tusentals ungdomar är alltså ute på mycket hal is - hur många det egentligen är vet vi inte då bara en del av brotten anmäls. Misshandel, rån, skadegörelse, ringa narkotikabrott, stölder och bilinbrott är de vanligaste ungdomsbrotten. Enligt uppgifter från Brottsförebyggande rådet fanns det 2003 över 15 000 kända, misstänkta gärningsmän under 15 år. De är förmodligen inte färre idag. De allra flesta av deras brott kommer aldrig att utredas och de unga gärningsmännen tar ytterligare ett steg på den kriminella vägen.

För folkpartiet handlar insatser mot ungdomsbrottsligheten om att våga välja väg. Antingen fortsätter vi med den missriktade välviljan som har gjort att allt fler ungdomar till slut hamnar i fängelse för att ingen ingrep i tid. Eller så väljer vi en väg med tidiga och tydliga insatser, när det fortfarande finns goda chanser att bryta ett kriminellt beteende. En väg där vi inte släpper taget om någon ung person som riskerar att hamna i brottslighet.

Förebygg sociala problem och brottslighet bland ungdomar

Den mest verkningsfulla åtgärden mot ungdomsbrottslighet handlar om förebyggande insatser. Vi vill i detta sammanhang bara helt kort peka på två inslag i vår politik, som vi tror skulle ha mycket stor och positiv inverkan på denna problematik.

Det första är en skola med mindre utslagning. Om man får lust till skolan i lågstadiet genom att baskunskaperna, framför läsningen, kommer på plats minskar risken för senare skolmisslyckanden. Folkpartiets "Läsa-skriva-räkna-garanti" är ett försök att kanalisera resurser till den grupp elever som tidigt kommer efter när det gäller just baskunskaperna.

Det andra är en tuffare politik när det gäller unga och alkohol. Vi vill skärpa straffen för langning och öka polisens möjligheter att spana efter sådana brottslingar som profiterar på att fördärva våra barn.

Tvångsvården ska bli början till en vändpunkt

Det är avgörande att tiden under vården blir början till en vändpunkt.

Den vanligaste påföljden för ungdomar under 18 år är böter och överlämnande till vård inom socialtjänsten, där samtalskontakt med socialsekreterare är den vanligaste åtgärden. Men enligt BRÅ-rapport "Vad händer med unga lagöverträdare?" återfaller hela 70 procent i brottslighet inom tre år. Vård inom socialtjänsten är idag en tandlös påföljd för unga lagöverträdare.

Ungdomstjänst är en annan påföljd, som dock endast hälften av landets kommuner kan erbjuda enligt BRÅ. Vilken påföljd den unge får beror på i vilken kommun han eller hon bor. Dessutom kan innehållet i ungdomstjänsterna många gånger ifrågasättas, majoriteten av kommunerna kan inte erbjuda någon programverksamhet utan endast oavlönat arbete. Det är tveksamt om den lagändring som gäller från och med 2008, där ungdomstjänst blir en obligatorisk uppgift för kommunerna, kommer att medföra någon större skillnad i praktiken.

År 1999 infördes påföljden slutna ungdomsvård som en ersättning för fängelsestraff för de yngsta lagöverträdarna. Reformen innebär att ungdomar mellan 15 och 17 år i stället för fängelse kan dömas till slutna ungdomsvård. Straffet avtjänas vid något av SiS särskilda ungdomshem där ungdomarna får behandling som syftar till att förändra deras livsföring och att motverka återfall i brott.

Allt fler ungdomar har dömts till slutna ungdomsvård sedan påföljden infördes. Majoriteten av dem hade begått grova våldsbrott som mord, mordförsök, rån, misshandel, mordbrand och sexualbrott. De flesta är pojkar från socialt utsatta bostadsområden i storstäderna. Det är ett dystert facit över de misslyckade insatserna för unga som begår brott.

Årtal	Fängelsedom 15-20 åringar (varav majoriteten dömda är 18-20 åringar)	Slutna ungdomsvård 15-20 åringar
2005	844	130
2004	866	145
2003	772	113
2002	740	114
2001	736	102
2000	708	115
1999	609	69

Källa: BRÅ, lagföringsstatistik, påföljd och ålder

Enligt Riksdagens revisorers granskning finns det brister i Statens institutionsstyrelses (SiS) verksamhet, bland annat vad det gäller behandlingsplaner, uppföljning och tillsyn över verksamheten vid behandlingshemmen. Förberedelserna inför frigivandet och eftervården fungerar inte heller. Det är idag socialtjänsten som ansvarar för sådana åtgärder. Det är allvarigt att kommunerna ofta smiter från vårdansvaret för utsatta barn och ungdomar.

Vi anser att det är självklart att varje barn som är föremål för tvångsvård måste garanteras en individuell behandlingsplan under vårdtiden. Uppföljning av den unge efter behandlingstiden ska alltid ske för att utröna behandlingsinsatserna effekt. Det är angeläget både för den enskilde men också nödvändigt för vården.

Chanserna för ungdomarna att klara av livet bättre efter vårdtiden måste öka ordentligt. A och O är både stärkta frigivningsförberedelser och eftervård. När de mest brottsbelastade ungdomarna kommer hem igen måste det finnas alternativ till att fortsätta i de gamla vanorna med brottslighet.

Både planeringen av tiden hos SiS och förberedelserna inför frigivningen/utslussningen ska göras av SiS och socialtjänsten tillsammans. Men socialtjänstens delaktighet i planeringen inför utslussningar har minskat från 77 till 71 procent 2005. Socialtjänsten borde vara betydligt mer aktiv för att den unge ska vara bättre förberedd inför frigivningen.

Socialtjänsten ansvarar för eftervården, men det finns ingen lagstadgad eftervård för slutna ungdomsvård. Också här finns det stora brister. I en forskningsrapport från 2003 visade det sig att cirka 80 procent av LVU-placerade hade kontakt med socialtjänsten medan motsvarande endast var 50 procent för dem som dömts till slutna ungdomsvård. Av SiS verksamhetsplan 2006 framgår att samarbetet med socialtjänsten fortfarande inte fungerar tillräckligt bra för dömda ungdomar.

SiS konstaterar att situationen kan innebära att insatser inte planeras alls för tiden efter frigivningen, trots att många ungdomar har allvarliga problem på många områden och behöver fortsatt stöd och behandling efter hemkomsten. Den vård som SiS ger måste följas av insatser i hemmiljön. Men endast för en tredjedel av ungdomarna fanns planering för en fortsatt behandling efter frigivningen.

Eftervård måste garanteras unga lagöverträdare som döms till slutna ungdomsvård. Därför vill vi lagstifta om eftervård som är lika långt som tiden i den slutna ungdomsvården. I praktiken innebär det att en tonåring som döms till två års slutna ungdomsvård för grov misshandel kan åläggas att delta i behandling, avstå från droger, eller andra åtgärder som är fastlagda i en individuell handlingsplan, under två år efter det att straffet är avtjänat. Detta ställer stora krav på samhället att se till att det finns insatser värda namnet.

En poäng med att eftervården ingår i själva domen är att vägran att följa programmet ska kunna resultera i en ny åtgärd, i vissa fall ett nytt frihetsberövande.

Ett uttalat syfte med regeringens besked nyligen att staten tar på sig en större del av vårdkostnaden för barn från 15 kommuner om de omhändertas enligt LVU, var att de kommunala resurser som frigjordes skulle användas till eftervård. Resonemanget haltar något, eftersom ett annat syfte med reformen var att kommunen skulle göra dessa placeringar över huvud taget. Om alternativet är att inte utnyttja något LVU-hem frigörs inga budgetmedel genom statens erbjudande. Men det är ändå bra att regeringen på detta sätt fokuserar på vikten av kommunala insatser i eftervården. Med vår dubbel så stora insats frigörs följaktligen ett större utrymme för detta angelägna ändamål.

10. 100 miljoner till forskning om utsatta barn

”När fakta och kunskap saknas blir det lättare att sopa problemen under mattan. En sådan risk finns alltid när det gäller barn som far illa, eftersom barns utsatthet är något som många helst vill hålla ifrån sig. Konsekvensen kan också bli att fördomar och felaktiga föreställningar får fritt spelrum. Eftersom utsatta barn har svårt att tala för sig är det särskilt viktigt att de lyfts fram med hjälp av statistik och forskning.”

Ur ”Sårbara barn - att vara liten, misshandlad försummad” av Barbro Hindberg

Sociala barn- och ungdomsvårdskommittén (SOU 2005:81) konstaterar att det finns stora kunskapsluckor när det gäller hur socialt arbete med barn och unga bedrivs i Sverige. Uppgifter saknas på riksnivå om antalet anmälningar, utredningar, vem som gör anmälningar och skälen till dem. Det går inte heller att ange hur många anmälningar som leder till utredning och hur många utredningar som slutligen leder till att ett barn får en insats. Det är även omöjligt att fastställa hur öppenvårdsinsatserna fungerar och vad som är verksamt. Det saknas även uppgifter på nationell nivå om antal hem för vård eller boende och antal platser.

Kommittén konstaterar *”Det är alltså inte möjligt att följa utvecklingen av vårdens kapacitet över hela landet”*. Även inom barn- och ungdomspsykiatri förs statistik på mycket olika sätt över landet. Vilket leder till att det inte går att sammanställa statistik på ett översiktligt sätt. När statistik och andra uppgifter saknas om barn som far illa risker denna redan marginaliserade grupp att osynliggöras ytterligare. Sociala barn- och ungdomsvårdskommittén gav professor emeritus Marianne Cederblad i uppdrag att göra en kunskapsöversikt över aktuell forskning inom den sociala barn- och ungdomsvården med anknytning till svenska förhållanden. Cederblads genomgång från 2005 visar att området är nästintill outforskat när det gäller resultat och effekter av insatser för barn och unga.

Satsningar på denna typ av forskning och utvärdering måste till. I synnerhet då det handlar om stora ingrepp i barns och ungdomars liv som påverkar deras utveckling.

I den somatiska vården är det otänkbart att man år efter år skulle bedriva behandling av olika sjukdomar utan utvärdering och uppföljning av vad som är verksamt för patienterna. I synnerhet om mycket tyder på att resultatet är oroväckande. Folkpartiet liberalerna vill satsa 100 miljoner ytterligare på forskning och utvärdering om hur vi på bästa sätt ska stötta barn som far illa och unga lagöverträdare. Det här är en av de klokaste satsningarna som vårt land kan göra för framtiden.

Detta är en del av den stora forskningssatsning som vi presenterade den 9 juni 2006, där vi föreslog en mångmiljardsatsning på svensk forskning genom försäljning av aktier i statliga bolag.

